

Тема: *Правопис складних слів.*

Мета: систематизувати й поглибити знання про написання складних слів, а саме: іменників, прикметників, прислівників; сприяти зміцненню навичок правопису складних слів разом і через дефіс, пояснювати за допомогою орфографічних правил; удосконалювати навички оперативного темпу роботи; розвивати творчий потенціал.

Правопис складних іменників

лісостеп

соціал - демократ

перекотиполе

батько - мати

десятирічка

купівля - продаж

півдороги

динамо - машина

полумисок

Разом **Дефіс**

Жар - Птиця

напівсон

генерал - майор

вело -, мото -,

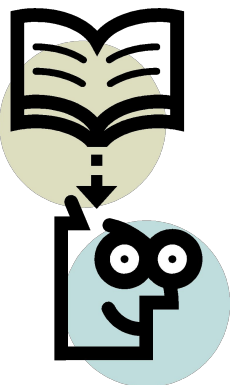
пів Києва

кіно -, фото -,

мікро-, радіо-,

кінофабрика

екс - чемпіон

!

ПІВ'ЮРТИ

1. Що вивчає словотвір?
2. Які основні способи словотворення в українській мові?
3. Який спосіб словотворення називається складанням?
4. Як творяться складні слова?
5. Як пишуться складні іменники ?
6. Назвіть основні правила написання складних прикметників?

Написання складних прикметників

Разом пишуться

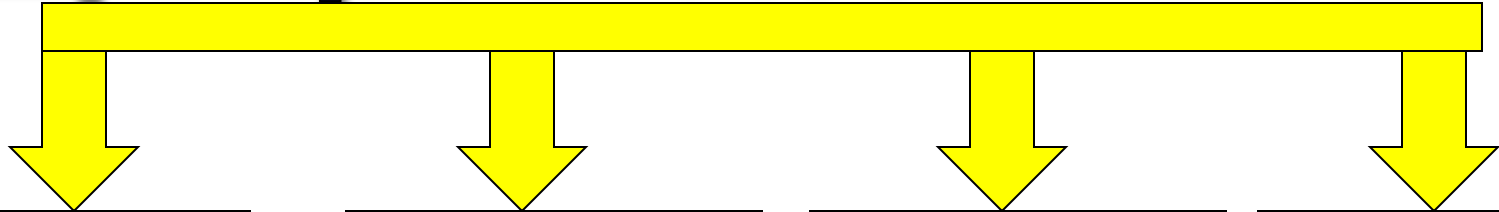
Прикметники, утворені від складних іменників, що пишуться разом:	Електросиловий (бо електросила) лісостеповий (лісостеп)
Складні прикметники з другою дієслівною частиною: Але прикметники з другою префіксальною частиною пишуться через дефіс:	волелюбний, деревообробний, машинобудівний. контрольно-вимірвальний, вантажно-розвантажувальний.
Складні прикметники, в яких першою частиною є прислівники: Але:	важкохворий, загальнодержавний, вищезгаданий трохи вище зазначений, абсолютно сухий, послідовно миролюбний, суспільно корисний
Складні прикметники, в яких основне смислове навантаження передається останнім прикметником, а попередні лише уточнюють його зміст:	вузькодіалектне (мовне явище), давньоверхньонімецька (мова), також - глухонімий, сліпоглухонімий
Складні прикметники, першою частиною яких є числівники, написані літерами:	двадцятиповерховий, двадцятип'ятирічний, але - 125-річний
Складні прикметники, утворені від сполучення іменника та узгоджувального з ним прикметником :	легкоатлетичний (легка атлетика)

Через дефіс пишуться

Складні прикметники, утворені від складних іменників, які пишуться через дефіс:	віце-президентський (від віце-президент), генерал-губернаторський (від генерал-губернатор)
Складні прикметники, в яких перша частина закінчується на -ико (-іко)	історико-культурний, політико-економічний
Складні прикметники з першою частиною військово-, воєнно- Але разом пишуться:	військово-морський, воєнно-стратегічний військовополонений, військовозобов'язаний
Складні прикметники назви проміжних сторін світу:	південно-східний, північно-західний
Прикметники, які характеризують відтінки кольорів: Але:	жовто-блакитний жовтогарячий
Прикметники, які повторюються:	синій-синій

написання прислівників

Дефіс пишеться

Після префікса –
по- у прислівниках з суфіксами
-е, -и, -ому, ему

Після префіксів
будь -, казна -, хтозна -

Перед суфіксами
- небудь, - то, - таки, - от

При складанні слів однакових чи близьких за змістом

По - перше

Будь - як

Де - небудь

Ледве - ледве

написання прислівників

Разом пишуться

Прислівники,
утворені за
допомогою
префіксів
прийменнико
вого
походження

Прислівники з
префіксами
прийменникового
походження, якщо
в слові є суфікси -
о,
-е(в); -и, -ки; -у
(ю), -а(я)

Прислівники
утворені за
допомогою
злиття основ

Складні
прислівники
утворені
сполученням
часток -аби,
-ані, -де, -чи, -
що, -як

Набік, зараз

напевно, втретє

горілиць, праворуч

абияк, декуди

написання прислівників

Окремо

Честь честью

на завтра

по двоє

Орфографічна хвилинка

Яка відмінність у написанні складних слів?

1. Жовто/зелений, жовто/гарячий.
2. Два/поверхи, дво/поверховий.
3. Техніко/економічний, суспільно/корисний.
4. Військово/морський, військово/зобов'язаний.
5. Народно/визвольний, народно/поетичний.
6. По/третє, по/троє.
7. Де/інде, десь/ інде.
8. По/українському звичаю, по/українському заспівали.
9. Без/ вісти, без/ відома.
10. Пів/аркуша, пів/ями, пів/ Європи.

Орфографічна хвилинка

Яка відмінність у написанні складних слів?

1. Жовто-зелений, жовтогарячий.
2. Два поверхи, двоповерховий.
3. Техніко-економічний, суспільно корисний.
4. Військово-морський, військовозобов'язаний.
5. Народно-визвольний, народнопоетичний.
6. По-третє, по троє.
7. Деінде, десь-інде.
8. По українському звичаю, по-українському заспівали.
9. Безвісти, без відома.
10. Піваркуша, пів'ями, пів - Європи.

Робота з текстом

СТЕП

Весна. Густа смарагдова повінь геть затопила долини, (круто)гори. На гребні того зеленого шумовиння набігло, збилось (до)купи, красується, грає буйне (різно)цвіття: чебрець, шавлія і м'ята, (густо)червоний воронець, (біле)біле (ромен)зілля, (сріблясто)синяві безсмертники, тремтить, хвилюється (ніжно)густа димчиста ковила. Про щось своє, таємниче шепочуть її гойдливі плеса... А ген вимчали з вибалків, сплелися кущуватий типчак, васильки, катран, березка й кульбаба.

Нема (кінця)краю хвилястому, з (горбами)перекатами, буйно розлогому степу. Просторо. Яруги, низини, продовгуваті гористі гребні. Розкинулись байраки, широкі тернові зарості, бовваніють оповиті (прозора)сивою млою, могили. Стоять на них, вгрузаючи в землю, мовчазні, таємничі кам'яні баби – свідки кочових стоянок скіфів, половців. Тут їхні полчища місили степ, випасали коней, летіли в скажених кривавих (герцях)бойовищах, полонили (тисячо)версті простори і невідомо де зникали.

І зникли. Тепер мчать табуни (прудко)ногих сайгаків, кружляють вовчі зграї, ночами брешуть (черлено)хвості лисиці, а з півдня, з Криму, забігають по людське добро і ясир хижі татарські орди.

Степ. Степ. Дивний, необжитий край.

Завдання з ключем

1 група

Випишіть слова в дві колонки:

- 1) ті, які пишуться разом;
- 2) ті, які пишуться через дефіс.

Взаємо/допомога,
світло/жовтий,
давньо/руський, хмаро/чос,
очеретяно/солом'яний,
синювато/сірий,
чорно/бривий,
стеблина/билина,
дизель/мотор,
електро/двигун,
жовто/гарячий,
яскраво/червоний,
одно/денний, сухо/жилля,
сяк/так.

У кожному слові підкресліть другу від початку букву. З них прочитаєте другу частину прислів'я:

„Не кайся рано вставати, а ...”.

2 група

Випишіть слова в дві колонки:

- 1) ті, які пишуться через дефіс;
- 2) ті, які пишуться окремо.

Один/однісінький,
тишком/нишком,
з/ніг/на/голову,
кінець/кінцем,
вчора/звечора, як/не/ як,
більш/менш, нога/в/ногу,
всього/на/ всього,
вгору/глянь,
старий/престарий,
лютий/прелютий,
досить/давно.

У кожному слові підкресліть другу від початку букву. З цих букв прочитаєте перші два слова з вислову О.

Гончара: „... ..
хизуватись”.

3 група

Запишіть прикметники в такому порядку:

- 1) ті, що пишуться разом;
- 2) ті, що пишуться через дефіс.

Східно/слов'янський,
сто/метровий,
свіжо/зелений,
осінньо/зимовий,
добро/чинний,
темно/синій,
східно/європейський,
холодно/кровний,
озерно/болотний,
сніжно/білий,
багряно/червоний,
оче/видний,
сталево/сизий,
червоно/гарячий,
кисло/солодкий.

У кожному слові підкресліть другу від початку букву. З цих букв прочитаєте до кінця прислів'я:

„Добре того вчити, ... ”.

1 група

Взаємодопоміга,
давньоруський,
хмарочос,
чорнобривий,
електродвигун,
жовтогарячий,
одноденний,
сухожилля,

вітло-жовтий,
черетяно-солом'яний,
синювато-сірий,
стеблина-билина,
дизель-мотор,
яскраво-червоний,
сяк – так.

Не кайся рано вставати, а
замолоду вчитися.

2 група

Один - однісінький,
тишком - нишком,
як – не - як,
більш - менш,
всього-на- всього,
старий-престарий,
лютий- прелютий,

З ніг на голову,
кінець кінцем,
вчора звечора,

Нога в ногу,

Вгору глянь,

Досить давно.

Дикістю нічого
хизуватись.

3 група

Східнослов'янський,
стометровий,
доброчинний,
східноєвропейський,
холоднокровний,
очевидний,
червоногарячий,

Свіжо -зелений,
осінньо -зимовий,

Темно -синій,
озерно -болотний,
сніжно -білий,
багряно -червоний,
сталево -сизий,
кисло -солодкий.

Добре того вчити, хто
хоче все знати.

Творче конструювання

Від поданих словосполучень та сполучень слів утворити складні слова. Пояснити написання за допомогою правил. Одне слово уведіть в речення, ускладнене однорідними членами.

Скільки є сили,
75 літ,
відомий на весь
світ,
права рука,
червоний і білий,
очистити нафту.

Лікувальний і
профілактичний,
середні віки,
чорні брови,
міні і футбол,
любити волю,
проти волі,
п'ять днів, зовнішня
політика

Короткий час,
кривавий і червоний,
круті гори, легко
розчинити, народна
поезія, радіти життю,
фізика і математика,
академік і хімік, на
босу ногу.

Самостійна робота

Кінець/кінцем, честь/честю, на/гора, довго/таки,
десь/інде, по/честі, в/смак, до/вподоби,
на/жаль, ні/нащо, по/троє, все/одно,
один/одинцем, по/людськи, сяк/так, де/небудь,
тим/часом, всього/на/всього, з діда/прадіда,
раз/у/раз, врешті/решт, до/дому, від/тепер,
вряди/годи, по/одинці, ні/на/гріш, до/речі.

Разом	Через дефіс	Окремо

Орфографічна правка

Прочитати слова і з'ясувати, чи всі вони відповідають орфографічним нормам. Записати правильні варіанти, аргументуючи свій вибір.

Навчально-виховний, південно-українські
стеги, суспільно-необхідний,
гіркуватосолоний, глухо-німий,
сніжнобілий, військовоспортивний,
загально-освітній, біло-сніжний,
жовтоблакитний, лісо-степовий,
мініспідниця, перекоти поле, в основному,
рік-у-рік, на гора, десь інколи, стрім голов,
до тепер.

